

Megcsúszott a föld*

A természet ezen az 1948-as tavaszon úgy tett, mintha már elfelejtette volna az emberek háborúját. A kiadós áprilisi hetesesök után, májusban már záporok duzzasztották a Kígyóst, mely jóllakottan ölelte körül Homokosdot s a faluszéli Rédey-uradalmat megkerülve elfeküdt Óréti irányában. A borzas füzesek sávjai között, melyek a folyót kísérték, korán megszólalt a kakuk, s az első békanemzedék ujjongó zenéjéhez a nádiveréb karicsolt. Egy pacsirta szökkent a rózsaszín égre, s a mozgás friss örömét dicsérte, mely megindult innen is, onnan is; a kocsizörgés összekeveredett a kakasok rikácsolásával, a szövetkezeti halászok kurjongatásaival, akik akkor szedték föl kátrányos varsáikat. A hajnal varázsszavára harmatos ragyogásban mutatkoztak meg a mezők, a burján gabonavetések, a nyüzsgő gyomoktól fulladozó kukoricák. Az óréti fekete földek tarackos teteje nagyon kívánta már a kapát.

Jójárt Gábort ez nem hagyta nyugton. Utolsót horkant, héjas, behízott szemével kikukucsált a szúnyogháló résén, s amikor az udvari gémeskút hegyén látta a hajnalesillagot, krákgogva fölkelt. Fása abáltsárga hordójára ráncigálta a kendervászon gatyát, és kaffogó papucsában az istállók felé indult.

Ez a krákgógás a tornáci szúnyoghálóban volt a cselédség kolompja. Midi, a sváb szolgáló, a tornácvégi kiskonyhában kergette mozdulattal szakította meg rövid éjtszakái álmát, és a hideg téglára ugrott. Nagy fehér lába ott összegömbült, és sietve szedte szepplős feje köré földigérő vörös hajját. Mire Jójárt gazda az istállóhoz ért, annak ajtaján már Puju béres is kidugta fejét.

— Rőgtön fogok gazduram, a lovak jóllaktak!

— Mára te leszel a gazda a kapások után — kacsintott feléje Jójárt. — Liter pálinkát kapsz, ha egy kicsit megnyaggatod őket. Ne és ha máma minden jól megy, akkor vejem leszel, s isszuk az áldomást is.

Puju visszakummantott, és lefedt, lilatajtékos száját megnyalta, mint a kutya. A feje is olyan volt. Szennyes, nyíratlan hajagubancáival tele volt a nyaka, homloka, szemöldökébe folyott a tüskés szőr, s hosszú arca is mint a bozót széle a kifakult szakállesutakokkal. Puju Hevesből származott ide, s a háború alatt mint dinnyekertész dolgozott Jójárt-nál, aki sorozatosan felmentette a katonáskodás alól. Így hálából maradt nála aztán, s ragadt itt Homokosdon béresnek, mert részes dinyeföldet már nem kapott a gazdától. S itt akart nősülni is a harminc-éves öreglegény, Jójárt felesége már ennek a szálaít szövögette.

Jójártnak, mivel irgalommal viseltetett az elesettek iránt, mind ilyen jött-ment cselédsége volt. Az óréti tanyájában is egy sváb ember lakott, a Midi apja, két markos SS-legény fiával, akiket Jugoszláviából toloncoltak ki negyvenötben, s akik semmi áron nem akartak nyugatra menni. Inkább elszegődtek Jójárthoz, és enni valóért, néhány odavetett rongyért ellátták az állattartás gondját.

— Aztán Palira is ügyelj majd! — parancsolta tovább béresének, miután személyesen is meggyőződött az istálló állapota felől. — Ha aludni próbálna, költsd fel.

— Mi lesz, ha megver? — fintorgott a béres.

— Ne hagyj magad! — röhhent fel a gazda, és eszébe jutott legényfia, aki egyszer csak úgy mókából majdnem belefojtotta a ványadt

bérest az itatósvályúba. Amint a fia erejére gondolt némi büszkeség és szeretet töltötte el iránta, bár az utóbbi időben neheztelt rá. Furcsa ellenkezést tapasztalt a fia viselkedésében, nagy hajlandóságot a menyecskék, a mulatozások irányában, és jónak láta kordába szorítani. El is indult, hogy felköltse, mert az éjtszaka is éjjél után tántorgott haza holt részegen.

Befordult a vaskos, fehér ház belsejébe a hátsó részen, mert az elsőn csupa parádésszoba sorakozott, és ott lelte meg a fiát a padlón, az ágya mellett. Sebpiros feje — mely a fiatal részegeseket jellemzi, — ott feküdt a lavor szélén, és keservesen nyögött.

— Hé, legény! — üvöltött nagyot az apja. — Aki éjjel mulat, legyem legény nappal is!

A legény hentergőzött egyet a padlón, fehér selyeminge foltos volt a hányadéktól, és tovább nyögött.

— Jaj, megdöglök! — kiáltott föl néha-néha.

— Föl, föl! — parancsolta most már haragvón az apja, és a vékonyát rugdalni kezdte a papuccsal.

Am a rugdosásnak semmi eredménye sem mutatkozott.

— Majd szót fogadsz te mindjárt! — dohogta Jójárt, és otthagya a fiát. Az udvarra ment megint és vizet húzott az egyik itatóvödörbe, melyet szuszogva vitt a tornácra keresztül. De az ajtónál beleütközött feleségébe, Ilkába.

— Mit akar? — állította meg a sovány, sárga asszony, aki egyszínű volt térdéig érő durva hálóingével. — Ne bántsa, hadd aludjék!

— Hát még mit nem? — toltta félre az ura. — Lopja a búzát a hombárból, a pénzt a ládából, a mult héten ezer forint kontó a Börseöknél, nem vagyok én gróf!

— Maga is lopta legénykorában...

— Loptam hát, de én a munkában is ott voltam ám! ... — Azzal már indult is, még jobban belehajtván magát a méregbe. Kis markába fogta a vödör alját, és végiglódította a vizet magzatának hátán. — Kelj föl, Pali fiam, itt a Tisza!

A legény összerázkódott, s felugrott gyorsán, ordítva:

— Mi ez, mi? ... Azt a kutya istennyila, mi vagyok én, állat, mi? ... — Gyűlölet lövelt kampós szeme alól, s az első pillanatban rá akart rohanni az apjára, aki mögötte állt a vödörrel. Aztán mégis megállt, kis bajusza alatt a duzzadt száját beharapta, s féljózanultan, vizes hátát tapogatva hátrált az anyja felé. Most, hogy így fiatal, jóltáplált arca az iszákosságától és a meglepetéstől eltorzult, igen hasonlított az apjára, aki most már nevetett. Arra emlékezett, hogy őt is ugyanígy öntözte fel apja gyakorta, ha kiruccant a tüzes Jójárt-vért csillapítani.

— No mi az, komám, felébredtünk? — vetette oda hahotázva. — Anyjuk, válts neki inget, ruhát, aztán gyerünk, nemsokára itt lesznek a kapásaink!

Pali fia az ágyra roskadt, csapzott, kövér fejét lehajtotta, majd hirtelen felvágta:

— Hiába ugat — hörögte rekedten az apja felé, — nem megyek! Érti? ... Nem megyek! Én nem dolgozok a kommunistáknak! ...

— Micsoda? Mit mondsz? — bámult elképedve az apja, és megállt a nevetéssel.

— Azt hiszi, én nem látom, hogy mire megy itt a játék, mi? — frecegte tovább dühe gőzében a fiú. — Egy napon majd a kolhozban

dolgozik maga is, meg én is fuccs a vagyonnak. Minek ez a nagy iparkodás, mi? Én élvezni akarom a vagyoni, érti? — jelentette ki váratlan nyersséggel. Kiszórta titkon kialakult gondolatait, úgyhogy maga is meghökkent tőlük.

Kis csend következett. Amíg a gazda felfogta fia mondásának értelmét. Velőn ütötték a szavak, mert tudata alatt maga is foglalkozott ezzel. Úgy volt vele, mint a beteg, aki már vérében érzi a kórt, mely végzetesen megtámadta, de meg akarja fojtani azt, aki szemébe mondja. — Hát ezt hol tanultad, te fatty? — ordította rá aztán.

— Mindenütt a kommunisták az urak. Vagy nem? — sorolta konokul a fia. És most már nevetett részeg hibbantással.

— Azt nem érik meg a vöröök, amíg én bíró leszek Homokosdon!

— Meddig lesz bíró? Amíg a kommunistáknak tetszik! — hehergett a legény.

— Amíg a nép választ... Jójárt Gábor még nem akárki Homokosdon... Ezek?... Senkik ezek előttünk, és senkik maradnak... A nép nem megy utánuk!... Megbomlanak ezek önmagukban is, csak várni kell.

— Azt várhatja... De én mulatni akarok, érti? Elvezni!... Adja ki nekem a részem...

— Majd kikapod mindjárt! — fenyegette meg az apja. — Nézd csak: mivel hozakodik elő. Indulj!... Indulj kifelé!...

Jójárt véletlenül kitekintett az ablakon, és meglátta a kapásokat, akik időközben tényleg megérkeztek, mohó füllel hallgatták a családi civakodást.

— Mit hallgatóztok? — lépett ki a tornácra. — Talán indulnátok. Ott a kocsi, szálljatok föl!

Attól tartott, hogy elszólta magát, s belső titkaikat a kapások kihallgatták, mikor pedig kommunista is volt közöttük. Felesége egy rend fehérneműt hozott, felerőszakolta ajkait harapdáló fiára, és úgy suttogta neki: — Ereggy, ne ellenkezz az apáddal!...

A kapások csapata ekkor már felkászolódtott a hosszú szekérre, csak Lépő Katinak szólt Ilka néni, hogy maradjon még egy kicsit, beszélni szeretne vele.

— Te majd kimész, Katicám, gyalog, és kiviszed utánuk a reggelit! — intett neki, és az alacsony menyecske kedvetlenül szállt le a szekérről.

Az asszonyok, lányok igen mosolyogtak azon, hogy a gazda mint tuszkolja szekérre fiát, és miként nyomja kezébe a gyeplőt. Pali legény prüszögött és káromkodott, italtól zöldre dagadt szemeiből gyűlölet áradt az apja felé, s hogy bosszúját valamiképp is töltsse, az oszloppal a lovakba csapkodott. Vágta hátukat, mint a répát. A kocsi recsegve gördült ki a régies boltívű nagykapun, amit ilyenkor már hájnali háromkor kinyitottak. Felzörögtek a falut, és Pali a jóerejű lovakat teljesen megvadította.

— A lovak, a lovak!... Agyonverlek, te kölyök!... — szaladt ki utánuk Jójárt csattogó papucsában. Mintha a szívét vagdalták volna.

A szekér addigra már az utcavégen járt. A szekérderék, amit a robotosoknak meghosszabbítottak, meghasult a gyenge deszkák miatt, az egyik el is törött és lemaradt. A Kígyós fahídjára úgy kanyarodtak föl, hogy elsodorták a fakorlátot, amitől az utasok majdnem a vízbe zuhantak. Az asszonyok elsivalkodták magukat, de a részeg ifjút ez még csak jobban bősztette... Már állva püfölte a lovakat, s a szekér széthulló-félben bilincézett le a folyó kátyús töltésére.

— Hé, a mindenedet! — bökte meg hátulról Balog Ferenc. — El akarsz szórni bennünket? Allíts, mert különben a lovak közé löklek, és ott töröd ki a nyakad!

Ennek lett foganatja... A legény fékezett.

— No, most nem röhögnek, ugye? — fordult hátra bőszipigyorral.

A béres kacsintott neki, és a dugott pálincásüvegből megkínálta. A legény mind lekortyolta volna, ha Pujó nem rántja el a szája elől. Most veszett volt nagyon. A kapások nem is civakodtak vele, örültek, hogy végre leszállhatnak a kukoricatábla végén. Munkába álltak éppen, mikor a nap kidugta a fejét. Pali legény pedig kifogta a lovakat, átadta őket a lanyás fiának, aztán a kazal végébe ment, s belefúrván fejét a szalmába, nemsokára sípolva hortyogott.

Hej, ha ezt az apja látta volna! A fiú különben sem találhatott volna ki jobbat az apja bosszantására, mint a lovak kínzását.

Jójárt tokája reszketett, s valósággal felfúvódott, aminő jött befelé az utcáról. Ez a toka, mely híres volt az egész választókerületben, szinte a melléből nőtt ki, és most elnyelte kis, gumós állát, — kigyűrődött az ingnyakra, s mint valami kékszőrű muff, úgy kanyarodott el kicsiny füle mellett. Majdhogy ki nem hasadt a tömzsi ember: derékban, hájpúpocs vállában is regett a visszaszorított szusztló:

— Megállj, te bűdös kölyök, megállj! — dűnnyögte, és becsapta maga után a vaspántos kaput.

Dohogva ment végig az udvaron, ostorfára akasztotta a kűtvödrűt, és megint fellépett a meszelt tornácra, amelynek kerek oszlopain tüdőbajos pír foltozott a hajnal. Szokása szerint szundítani akart frustukig, — ahogy ez a családfőnek kijárt, — de azért is, hogy kialudja kellemetlen mérgét, mely azonban csak most kezdett igazán elhatalmasodni benne. Még mit nem akar a kölyök?... Dorbézolni a vagyont. Heh!..., Félt a kommunistáktól, hát usgyi, nyakára akar hágni a birtoknak. Noiszen!... Ki látott ilyen bolond észjárását? Ördög a bordájába... De ki adott ilyent a szájába is? Ki volt az a nagyokos? Ki más lehetett, mint az a kimustrált esendőrszajha, akihez a lisztet hordja... a Biri Klári!... Az tébolyította meg a fiamat, ő akar mulatni a mi földünk árán!

Csattogva ment tovább a tornác kockakövén, de ekkor az egyik oszlop mögött észrevette gyámleányát, Lépő Kalit, aki mint szürke árnyék, kötény alá szorított kezekkel támaszkodott. A bíró vérbeborult szemének úgy tűnt, mintha a menyecske élesen és gűnyosan éppen őt figyelte volna. Sértő kihívást látott ebben, és fűjtatva megállt előtte:

— Hát te mit keresel itt, miért nem mentél a kocsival? — förmedt rá.

— Mert a gyámnyám ittfogott. Azt mondta, hogy itt várjak rá, amíg ő a szolgálónak kiadja a mosnivalót! — válaszolta a menyecske. Szeme mereven a köténye elé szegeződött, piros baboskendőjével törökös mozdulattal takarta el alsóarcát.

Jójárt sokáig nézte megdűlledt szemmel értetlenül, de a fiatalasszony egykedvűnek ható, mozdulatlan arca nemsokára lehűtötte, s dörmögve csoszogott a tornácvégi szűnyogháló piccséig. Felindulása azonban nem engedte lefekűdni. A szalmazsák alól előkotorta a dohánynyal teli kostököt, szutykos cseréppipáját, és hosszú szipákolással rágyújtott. A vér, amit a dűh agyára présekt, lassan lefolyhatott róla, mert most már azt is érteni vélte, hogy gyámleánya miért várakozik ott.

Eszébe jutott a felesége kifundált terve, amely szerint Lépő Katinak még ma össze kell boronálnódnia Pujával, a béresükkel.

— Minek állsz ott, lányom? — szólította békülékenyebben. — Mért nem mész be?

— Jó énnekem itt is — felelte az asszony halkán.

— Phó! — fújta ki a füstöt a gazda, s némileg megcsillapodva fagatózni kezdett: — Ugye kihallgattatok bennünket? — kérdezte.

Kati nem válaszolt.

— Na, felelj hát! — követelődözött Jójárt. — Hallottátok-e, amit a fiammal beszélünk?

— Csak nem foghattuk be a fülünket! — szúrta ki Kati kagylószínű, kiálló szemfogán keresztül.

— Azt is, amit a kommunistákról mondtunk?

A menyecske nem felelt, de gyámapja fenyegetőleg emelte föl ingbugyorba dagadt karját:

— Azt tudjam meg csak, hogy pletykáztok erről, annak nem szánok többet egy borozdát se, megértetted? ... Ezt megmondhatod a többieknek is!

Kati ajkán lemondó biggyedés jelent meg, lábújjával körözni kezdett a hideg kövön, s vékony vesszőizmokból font kezeshárával legyintett:

— Kitől fél annyira, ki jelentené föl magát, hiszen égre-földre dicsérik a robotosai? Legalább is mind hízeleg. Meg aztán hiába is jelentenek föl, akkor se történhetne semmi baja. Ki a bíró? Ki a köztársasági elnök barátja? ...

A bíró kibillent lelki egyensúlyát még jobban helyreállították ezek a szavak, mégsem tudott teljesen megnyugodni. Mert az igaz, hogy eddig semmi baja se történt, jól megfért a kommunistákkal, bíróságát se fenyegette veszély, de ki tudja, mi lesz ezután? Lám, ez a hajnali civakodás is a fiával? ... Olyan jelek tüntek föl családi körében, és itt a homokosdi életben, amit már nem nézhetett jó szemmel. Kati szaván is tüstént fénnakadt:

— Noiszen, nem a félés miatt mondtam, amit mondtam — dörmögte feléje bizalmatlanul, — csak nem szeretem a becsületlenséget, az árulkodást! Kuzsu Péter bátyád az mindent bévesz, amit a városiak mondanak, annak már mindenki kulák! ...

— Gyenge ember az kommunista titkárnak! — ingatta fejét a menyecske komoran. — Hiába a nagybátyám, mégis meg kell mondani az igazságot... Mióta megtollasodott, bizony elfelejtette, hogy ki volt azelőtt. Neki most már van lova, új tanyája, hát úgy gondolja, hogy a többit egye a fene.

Jójárt helyeslőleg dütötte meg a fejét:

— Igazad van, lányom miért nem váltjátok le onnan? Nincs az a paraszterdek mellett. Ehun-e, most már az hírlík, hogy a mi Hangyaszövetkezetünket akarja elkommunizálni... De abból nem eszik! — csapott a térdére. — A szövetkezetet nem adjuk, inkább feloszlunk! Tudom, hogy azok a városi micisapkások piszkálják ellenünk! ...

— Még ha azok utár menne — jött előrébb Kati, — de éppen az a baj, hogy nem tartja be a központi elvtársak utasítását, saját feje után megy. Aj, volt annak már két hónapja is, hogy pártnapot tartott, gyűlés, tanulás nincs. Egy egész szekrény tele füzetekkel, amit a központból küldözgetnek ki hetenként, de ott porosodnak. A földművesszövetkezetet is ideeröltette a párttagok nyakára, de koldus, akár mink,

még vasszöveget se kapni benne. Ő meg? ... A Malmos Illéssel komázik, s a feleségével a maguk kisgazda-szövetkezetében vásároltat.

— Mert ott kapni mindent. Isz éppen azt irigyli, hogy a kommunista szövetkezet nem tudott létezni, a mienk meg virul.

— Virult volna a mienk is, de a felső urak még mindig magukat lámogatták.

A bíró csak most vette észre, hogy éppen fordítva ítélik meg a kommunista titkárt. Egy idő óta Lépő Kati igen furesákat mondogatott, és bírói hivatalán keresztül olyan hírek jutottak el hozzá, hogy tisztiséget kapott a kommunista pártban, a télutóján meg asszonyszövetségi tanfolyamon volt. Bosszúsan pislogott feléje... Régebben, ha valami baja esett, rögtön a gyámszüleihez szaladt, de mostanság hallgatózott, elzárkózott előlük, mintha valaki ellenük fordította volna, — ha meg szólt, az még gyanúsabb volt. De az is lehet, hogy nagybátyjának, a Kuzsu titkárnak kémkedik? ... Jójártanak sehogyszem télszett ez:

— De nagy politikus lett belőled! — jegyezte meg gúnyolódva, — Csudára kiokosítottak azon az iskolán!

— Bárcsak esztendeig tartott volna! — sóhajtott a kis madárbögyű asszony. — Alaposan kinyitották a szemem...

— Hm, azt hallottam, hogy valami pozícióra is megválasztottak a pártban..

—Népnevelőfelelősnek...

— Piha, hát az meg mi? Mit ki nem találnak ezek a kommuisták? — nevetett pipája mellől a bíró. — Noh'sz, azt szeretném én látni, aki a parasztot megneveli. Ahhoz még az Isten is kevés, lányom, pedig az üti-veri szárazsággal, háborúval. Hahaj, éhes disznó a paraszt, aki vödörstül fellöki az etetőjét!

— Már aki az! — válaszolt kurtán Kati. Nem vágott neki ez a beszéd, mert titokban igen nagyra tartotta friss pártbeli tiszttségét. Az instruktor elvtárs is mennyire a lelkére beszélt, hogy milyen fontos az, hiába mentegetőzött sok dolga miatt. — Arra majd csak megnevelem a népet — toldta csípős-nevetősen, — hogy ismerje azokat, akik még most is lenyúznak róla a bőrt!

De rögtön meg is bánta, amit mondott, mert tudta, hogy ilyen állapotban nem tanácsos ellenkezni a gyámapijával. Látszott, hogy mindezt magára vette; hőkölten, heszsan bámult rá, s a vér újra megtöltötte fagygyús képeragyait. Pedig éppen nem őt akarta sérteni vele, hisz Gábor bácsi köztudomásúlag nagy népbarátnak, demokratának számított a községben, aki mint a kisgazdapárt kortese a Horthy-rendszer idején is sokszor felszólalt a szegénység mellett, s ő volt az egyetlen régi gazda, aki nem irigyelte a juttatottakat, sőt, tiszteletbeli alelnökséget vállalt a földosztó bizottságban. Nagy Ferenc miniszterelnök — akivel évtizedes barátságot tartott, — a debreceni ideiglenes országgyűlésbe jelöltette, Homokosdon a kisgazdapárt elnöke, falubíró és nemzeti-bizottsági elnök lett egyszemélyben. De a földosztás után is sokan húzódtak hozzá, mert ahol tudott, segített. Szó nélkül kölcsönadta igáját, ha hívták, és olyan mélyen szántott, ahogy azt az eke bírta vagy az újgazda kedvelte. Igaz, viszontra is megkívánta a munkát, egy iganapért őt gyalognapszámot követelt, de megérte az egy iparkodó újgazdának. És éppen Katinak nem lehetett semmi szava: utóvégre mégis csak apja volt apja helyett, felnevelték, ha akárhogyan is. Ki mert volna gyámságra vállalni egy tizenkilences kommunista árváját és nyíltan kiállni mellette? Senki! ...

Elszégylette magát, és pillogó szemmel, zavartan hátrált visszafelé. De már késő volt. Jójárt úgy botlott feléje, mintha ütni akarná:

— Vigyázz — emelte arca elé ökölbe szorított kezét fenyegetően, — csak az'án nehogy ráfízess!... Nehogy úgy pusztulj el, mint a bolond apád! A kerék forog!...

Az apja említésére Katin előbb csodálkozó tekintet, majd erős izgalom lett úrrá. Emlékek fekete árama ütötte meg. Hirtelen a szíve iránt kapott, és körmével csipege'ni kezdte pepita blúzát, mely két bennyőnyi zacskót formált kifelé álló kebleiből. Édesapját, aki szentje és istene volt a lelkének, nem engedhette megsérteni:

— Mi baja van az apámmal megint? — kérdezte elfúló hangon.

— Benned van a vére, az a rossz vér! — ordította Jójárt. — Az a betyár kommunista tempó! Nem tudtuk kiverni belőled! — s válláig bökött a pipaszárral. — Tán te is szét akarod loccsantatni a fejedet, mi?... Mert ha fordul a rendszer, ezért fizetni fognak... Ez már nagyobb diktatúra, mint tizenkilencben!

— Hát maga?... Maga is csak a demokráciát pártolja! Vagy nem?... kérdezte Kati meglepetten. — Hisz mindig azt fújja, hogy maga az igazi kommunista!

— Én?... Persze!... Ha nem térnének el a tiszta demokráciától! — dörögte a gyámapja. Le s föl járkált tokája tömlője, mindkét kezével hadonászott: — Hát persze, együtt kuruttyoltam velük, mikor a földről volt szó... A paraszt még az ördöggel is cimborál, ha földet kaphat... Szóltam én a földosztás ellen? De ez már sok! Isz új urak növekednek már fölöttünk... Vörös urak!... Nincs igazam?... Itt már bomlani, szakadni kell valaminek, ez így nem tarthat sokáig, de nem ám!... Maradj eszednél lányom, ne vállaljon pozíciót, akinek nem muszáj!...

Kiadta, ami régóta benne gyűlt, de most meg ő bánta meg hirtelen az óvatlanságát. Kati fekete kunszemében darazsas láng lobbant, nagyhomlokú arca, mely mintha sovány, sárga almából nőtt volna össze, most elzöldült, megdudrosodott, ajka kovásszínű té. ztája most dagadtan reszketett.

— Apám, anyám meggyilkolták a Horthy Miklós tisztjei, az uram a Szálasi kutyái, hát mi maradt nekem más?... Nyomukba lépek én is, az igazságért mindenre kész vagyok!

A bíró mérges hitetlenséggel bámult rá: hát így megváltozott volna ez a szótlan, együgyű asszony?... Nagyot fújt, s tán folytatta volna, ám ekkor a hátsó lacikonyha felől Jójártné jelent meg a tornácón, sovány teste repült, mint a bőregér:

— Mi ez a kiabálás megint? Utcára hallik! Mi az, már ezzel is összeveszett? — korholta az urát. — Most mindenki útjában van, ennek ma senki se jó! — Azzal már át is ölelte Kati vállát, hogy elvonja onnan: — Gyere bogárkám, ezzel most ne beszélj, rájött az ötperc! — és úgy vitte-téregette a parádésszobák felé. A menyecske többször megkísérelte az ellenkezést, kiálló szemfogával hamuszürke ajkát pengette, de Jójártné, hálóinge lebernyegével eltakarta, papagály-orrával áthajolt a vállán, és hízélgően csivített a fülébe: — Ide-ide virágceskám! — mutatta neki az első csipkés szobát, és átgymöszölte a tölgyfaajtón.

— Nézd csak a hűtlen vakarcsot! — morogta Jójárt, és visszaült a priccsre. — Az alma nem messze esett a fájától!... Apjalánya!... — Dühtől feldúltan önkénytelenül is arra a napra gondolt, amelyen 1919 nyarán a homokosdi földmunkástanácsot kivégezték, s köztük Kati

szüleit is. A fehér tiszt szava jutott eszébe, aki amikor Lépő Jánost és feleségét puskacső elé szorították, letépte Lépőné karjáról a csecsemőt, és felmutatta az összecődívelt tömegnek: „Ki kell pusztítani az írmagját is a vörösöknek!” bömbölte. „Olyanok ezek, mint a tarack, ha egyet kivágnak, kettő sarjadzik be.őle!” és szuronyával keresztül akarta bökni a háromesztendős kislányt. Az asszonyok zörnyülködve felsivalkodtak, Lépőné a tiszt lába elé vetette magát, és cúgos cipőjét csókolva rimánkodott: „Csak a gyermekeim... isten irgalmára... csak a gyermekeim...” „Kuss, vörös szuka!” rugott arcába a tiszt, és nem akart könyörülni. Talán meg is ölte volna a kisdedit, ha ő, Jójárt Gábor fel nem szólal. „A kicsikét már mégse bántsa a tiszt úr, az nem hibás az apja bűnéért... Ezt még jóra lehet hajlítani, mint a fiatal vesszőt!”

„Úgyis felfordul ez anyja nélkül!” tétovázott a tiszt. A nép rémülődő ricsaja nyilván ijesztette.

„Majd én gyámságra vállalom, tisztességre felnevelem!” szólalt akkor újra ő, mert ezt jó takarónak vélte a szegénynép előtt. S ez megintette Lépő János árvájának életét.

De íme, mégis a tisztnek lett igaza!... Katiból akár az apja, csak úgy kommunis a költ... Pedig, hogy nevelték, milyen istenfélelemben! A felesége mindig megpüfölte, ha feledségről nem imádkozott, vagy ha elkamaskodta a misét. De lám, mi lett a vörös palántából végül is?... Babonás törvényszerűséget látott ebben. Most már, ahogy visszaemlékezett, sorjában meg tudta mondani a jeleket, melyek azt mutatták, hogy Katiból ugyanolyan elvetemült kommunista lesz, mint az apja volt. Mert amúgy szeretnivaló, használható kis leányka lett volna, ha nem viszi félre a vére. Ezt már hat esztendő korában dajkasággal bízták meg, rá lehetett hagyni a csibéket, a morzsolást, később a libákat, disznókat, a fejést, s már tíz esztendő korában a főzést. Mindig ő húzta le a csizmáját oly ügyesen, hogy az bámulatos: gyenge volt még hozzá a karja, de mégis megbirkozott vele. Kamaszkorában már kitélt egy öregbérest, házimunkában két szolgálót: még az úrimódi főzést is eltanulta a Jahn doktoréknál, ahova félévre kölesönadták. Egyszóval: nem lett volna erre semmi panasz azonkívül, hogy már kiskorában megvolt benne valamiféle cudar makacosság! De ez aztán mindig nagyobb lett benne. Ilyenkor nem bánta az ütleg se. Homloka elé fonta karocskáit, összekuporodott, és akkor verhették, oda se neki... Még csak nem is sírt... Egyszer, amikor a kis Palika beledobálta a köcsögöket a kútba, és ezért Katit náspágolták el, hetekig nem tudták szóra bírni. Amikor végre megszólalt, összeszorított foggal csak ennyit mondott: „Mért ütöttek, amikor nem volt igazságuk!” Pedig éppen hogy az volt, mert őrá bízták a kicsikét, hiszen ingyen mégsem tarthatták. Más kamaszlány, ha már nyílogat, szeret pompázni vasárnap, kedveli a falut, ez meg inkább a béresek közt hencsergett kinn a tanyán és a százas disznófalkát vagy a marhákat terelgette, min hogy a gyámányját szolgálja idehaza. No és a férjhezmenése? Az volt csak igazán a cifra. Hüldenül megszökött a kubikos Balog Ádám fiával, se esküvő, se semmi! Fgy csőszkunyhóban bújtak meg hetekig, és azután sem házasodtak meg törvényileg, csak úgy összeálltak. Lám megtalálta zsák a foltját, mörös a kommunistát! Kellott neki a Balogokkal csavarogni Pesten, messzi vidékeken, kubikosoknak szakácsnéskodni inkább, mint hallgatni a gyámányja szavára, aki egy módos özvegyemberhez akarta férjhezadni. És mire jutott a szófogatatlanságával?... A hóbortos férje hábo-

rúban vezett, ő meg csak visszaszorult a gyámszüleihez, egyedül maradván a két gyerekkel... Kár volt ezt annyira örízgegni, de tán még nagyobb kár újra pártját fogni!

Jó járt szemerésébe író: könnyek gyűltek, olyan lévvvel szipákolta a paprikaerős dohányt. Aztán hirtelen felugrott, hogy kikergesse gyámleányát. Márpedig ő kágyót nem melegenget tovább a keblén, ilyen nem engedhet a portáján!... Ké-három lépést zötytyent a gangon, káromkodott egyet, de akkor újra csak megtorpant. Hunyászkodva megállt, szájaszélét rágogatta, mert dühével párhuzamosan takart félelme is feltámadt benne. Valahol a kobakja háulján, multak vastag zsákjaiban törögött a kis félelem-egér, szinte észrevéidenül, de most kisült, hogy mindennél nagyobb erő és hatalom az benne mégis, mely megbénítja akaratát. Hopp, észnél legyünk!... Minden ösztönével érezte, hogy nem lenne jó a Kati kikergetése mégsem. Már csak az 1919-es események miatt se csinálja meg vele!... De van abban is valami, amit a fia mondott, hogy az ő bírósága mégis csak a kommunistáktól függ, s ha ő kikergetné a gyámleányát, az nagy hírt verne a faluban, — akkor pedig a Kuzsu titkár bosszút állna a húgáért bizonyosan, nem szólva vén Balogról, a menyecske ipáról, aki nyíltan lekulákozza, s különben is ellene uszítja a falut. Az meg írtó nagy csúfság lenne, ha őt kidobnák a községházáról, mert hisz akkor a gazdáknak nem lenne képviselote az előljáróságban.

Félt, érezte gyengeségét a láthatatlan hatalommal szemben, nem merte felvenni a nyílt hárcot a Párt ellen. Megvakarta ezüstös tarkójának gödreit, dörmögve vonult vissza szűnyogháló priceséig. Már azt is bánta, hogy így kikiabálta magát a menyecske előtt: árulkodástól tartott. A hibát egyengetni, vágy támadt benne mégegyszer Kati lelkére beszélni. Most már újra helyesnek tartotta a felesége ötletét, aki mindenáron össze akar a házasítani a béresükkel. Hát persze!... Ki kell onnan rántani a vörösök közül... Azok rontották meg! Így töprengett megbicsaklott lélekkel. „Mégis csak én vagyok a pártfogója szegénynek, nem szabad pusztulásba engednem!”

Asszonyos kíváncsiság fogta el megtudni, hogy mit sutyorikul a két fehércseléd odabent a paradésszobában. Kilépett papucsaiából, és meztláb sündörgött a tornácra nyíló ajtóhoz, és a réshez közelítette fejét. De csak a felesége szavát hallotta ki egyszer-egyszer, úgy mint litániákon az előimádkozáskor:

— Jaj istenem, szegény asszony!... Ott lenni azok közt? Az ördög kölykezte azokat!... Az a vén ipad?... Sátán kutyája... Ó... ó... tönkretesznek! Uram, irgalmazz a gyerekeidnek is!... Kárkodat!... Menekülj onnan pipacsvirágom, ne hervadozz hiába!... Boldogságos szűz, mért lenne az baj?... Az isten nem büntet meg ezért, de nem ám... Ebben nyugodt lehetsz bogaram... Én ezt már megkérdeztem a plébános úrtól. Az uraddal való együttélésed nem számít... Hogy is számítana? Nem esküdtetek!... Ami az egyház szerint az oltár előtt meg nem köttetik, az fel nem oldoztatik! Ezt így mondta a plébános úr. Né félj, megcsinálja az neked a mennyei törvény szerint!... A gyerekek?... Jaj, a Puju nagyon szereti majd a gyerekeid, láthatad, majd fölfalja őket, ha találkozik velük, csókolja ahol éri... Nagyon megbecsülheted azt az embert,, Aranyos, drága ember... dolgos... Hogy meglehetnétek itt nálunk, ha ideköltöznétek megint hozzánk, árendát, malactartást, ingyen igát, mindent kapnátok. Ha volna egy kis eszed:

élhetnének, mint a galambok! Hogy az urad? ... Aj, az négy eszten-
deje, hogy eltűnt. Meghalt az már, nem jön az vissza soha Németorszá-
ból. Ne sajnáld te azt, sz' milyen életed volt mellette? ... Csak a kun-
csorgás! ...

Igy iparkodott a felesége, hogy rábeszélje Katit, de a fiatal asszony
szavát egyszer sem hallotta Jójárt, olyan halkán beszélt. Csak az erős
fehér vászon repedését hallotta meg, melyet oltárterítőnek téptek, készí-
tettek. Nem igen tetszett neki a feleségének vallásos buzgalma, mely
az utóbbi időben különös erővel újult fel benne, és sok forintjába került.
Jótékonykodásában már odáig ment, hogy a plébános kívánságára szent-
szobrokat festett az ő költségére, most meg oltárterítőnek pazarolja
a finom kendervásznat. Megint az ő csecsegését hallotta ki az ajtó mögül:

— Akkor aztán nagy lakodalmat csapunk... Látod ezt a szent-
terítőt itt? Mert az oltárra lesz ám Krisztus dicsőségére, majd téged is
elhívlak kihímezni. Ez lesz majd az oltáron, ha Pujával esküdők...
Lesz itt falucsuda, hejehuja! ...

Jójárt hitetlenül legyintett, és otthagyván leshelyét, újra visszatért
a szűnyogháló priccséhez. Nem bízott Lépó Katihoz egyáltalán. Amikor
a két asszony nagysokára kilépett az első szobából, majd felszúrta sze-
mével a gyámleányát, de mégse szólította meg, megvetően sercintett
a pipája mellől. Kati lesütött szemmel ment el előtte a lacikonyha irá-
nyába, ahol kezébe nyomta Jójártné az elemózsias kosarat, amit
a mezőre kellett kivinnie. Mikor elment, akkor se szólt, csak annyit, hogy
„majd meggondolom a dolgot, Ilka néném!“ s azzal kisurrant a nagy-
kapun, mintha ott se lett volna.

— No, mit végeztetek? — kérdezte utána a feleségét. — Nem jutot-
tatok semmire, ugye?

— Nem hát, mert maga már elrontotta. Én nem tudom, minek is
avatkozik az asszonyi dolgokba! — méltatlankodott Ilka asszony. — Na
de még nincs elveszve semmi, éhes csirkét könnyű az udvarba csalni!

— Elvitte azt már a nehézség! — rántotta meg a vállát a gazda,
s nyaka hurkáit kaparászta.

Nagy Sándor

Nazim Hikmet

török költő neve a világ haladó népeinél nem ismeretlen. Nem régen
szabadult a Szovjetunió és a haladó népek közbenjárására — több
mint 12 éves raboskodás után — börtönéből, hová csak azért került,
mert népe szabadságáért küzdött. Nazim Hikmettel született újjá a török
költészet, mely a perzsa és arab hatás alól eddig nem tudott szabadulni.
Ő az első a török költők között, aki lantján a török nép szabadságvá-
gyának hangot ad. Bruss-i börtönében fáradhatatlanul dolgozik, és a
sötét cellában megszületik az új török líra, melyet eszmei gazdagság,
formai szépség és az elnyomott népek iránt való szeretete jellemez. Köl-
tészete egyszerű és őszinte, mint a népdal, ezért is szeretik és becsülik
nagyon.

Költeményei a foglyok között kézzől-kézre járnak, szájról-szájra
szállnak, kitörnek a börtön falai közül, és bejárják az egész országot.

Alábbi két versét is fogsága idején írta.